

کھوارو تقویم

گل مراد خان حسرت

وختو پیمائشو طریقو تے تقویم ریر۔ انسان تان تمدنی ضروریاتان پورہ کوریکو بچین وختو سکینڈ، منٹ، گھنٹہ، انوس، ہفتہ مس و سالان موڑی بوڑاؤ اسور۔ ہسے تہذیبو دائرو اندرینی غوزار لاکھیکار اچی تروئے قسمو تقویم اختیار کوری گیتی اسور۔ اویلو شمسی تقویم، جوؤ قمری تقویم و ترویو شمسی اوچے قمری تقویمان ایتو دیتی تقویم۔ اویلو شمسی تقویمو تعلق یورو حسابو سوم شیر۔ زمین جو قسمہ گردش کویان، ای تان مدارو نسین و جوؤ یورو نسین۔ تان مدارہ ای گردشو مکمل کوری ای بس و ۳۶۵ بسہ پونج گھنٹہ ۲۸ منٹ و ۴۵ اعشاریہ ۵ سکینڈہ یورو نسین تان ای گردشو مکمل کوری ای شمسی سال ساؤزئیران ہمو تے موسمی تقویم دی رونو بوئے۔

ہمو تعلق سالو چھور موسمان سوم دی شیر۔ جوؤ تقویمو تعلق مسو گردشو سوم شیر۔ ہمو تے قمری تقویم رینو بویان۔ مس زمینو نسین غیردوران و بیہ ۲۹ اعشاریہ ۵ بسہ زمینو نسین ای غیردی ای بسو کویان۔ بیہ حسابہ ۳۵۴ بسہ قمری سال ساؤز بویان و بیہ ۱۱ اعشاریہ ۲۵ بس شمسی سالو سار کم باؤ گویان۔ ترویو تقویمو تے شمسی قمری رونو بویان۔ بیہ دنیا شروعو و سفوسار قدیم تقویم شیر۔ علم بشریاتو عالمانان بیہ لوؤ سورہ تفاق بیتی شیر کی دنیا سفانساری نست تہذیبو و تمدنو بنیادو بابلا (موجودہ عراق) لاکھونو بیتی شیر و ماہرین آثار قدیمو تحقیقو مطابقہ دنیا اویلو کلینڈر دی بابلو رویان تان بیرائے و بیہ شمسی قمری کلینڈر بیرائے۔ ہمو بس اوچے سال قمری حسابہ تان بیرانی۔ سالو چھور موسمان سوم مطابقہ پیدا کوریکو ضرورتو تے لوڑی بیش مس ہے موڑی دیاؤ شمسی سالو سوم برابر کوراؤ انگیک بیریانی۔ بیہ طریقہ دنیو ای پھت قومان موڑہ ہمونیہ شیر۔

کلینڈرو تاریخو لوڑیکو بیہ معلوم بویان کی سفانساری نست قدیم مصری قمری تقویمو ژاغا خالص شمسی تقویم اختیار کاردو بیرانی۔ بیہ تقویمو مطابقہ سالو جوہجو مس ۳۶۵ بس بیرانی۔ بیتان ای مس ۳۰ بس بیرائے و سالو آخرہ پونج بس زیادئے ۳۶۵ بس پورہ کوراؤ استانی۔ ای کلینڈر قدیم اہل رومو دی شیرائے۔ شروعو بیتان سار جوش مس و سالو ۳۰۴ بس بیرانی۔ اچہ ہتیت دی جو مس زیادئے سالو جوہجو مس کاردو بیرانی و شمسی اوچے قمری تقویمو ایتو دیتی اختیاری کاردو بیرانی۔ سالو چھور موسمان سُم مسان برابرئیکو بچے مس انوسان زیادئیاک بیرانی مگم ہمیشہ بس اشمارہ فرق گیاؤ بیہ طریقہ ناکام تان باؤ استائے۔ تھے ۴۵ ق-م قیصر جولین بیہ پرانو طریقو ختم کوری خالص شمسی کلینڈر استعمال کوریکو فیصلہ کاردو بیرائے۔ ہمو مطابقہ عام سال ۳۶۵ و ہر چھور سال اچہ لیپ سال ۳۶۶ بس بیرانی۔ ہمو تے جولین کلینڈر راک بیرانی۔ بیہ کلینڈر ۱۵۸۲ عیسویہ پت استعمال بیرائے۔ چونکہ

جولین کلینڈرو سال شمسی سالو سار ۱۱ منٹ وا ۱۴ فرقہ درونگ بیکیں دیتی ہے سالی ۲۱ مارچہ حمل توریکو چے جولین کلینڈرو موژی جوش بسو فرق گپرو تھے پوپ گریگوری ہشمتو حکمو سورہ ہے جوش بسو فرقو ختم کوری موجودہ حسابہ برابر کاردو بیرائے۔ ہتے وختہ ہموتے گریگوری کلینڈر ریتانی۔ مگم کیاوت ہمو سنو آغازو حضرت عیسیٰ پیدائشو تاریخار گانی تانی تھے ہموتے گریگوری کلینڈرو ژاغا عیسوی کلینڈر ریکہ پرانی وا لش لش کوری تھمام مغربی دنیا وا ایشیو زیاد ملک پیہ کلینڈرو اختیار ارینی۔ اسلامی تقویم تقویمان موژی مسلمانان بچین بو اہم تقویم شیر۔ بعثت نبوی ساری پروشی دی سرزمین عربہ قمری کلینڈرو رواج شیرائے۔ اہل عرب اسلام قبول کوریکار اچی دی ہموتان اختیار کوری ہمو سنو آغازو ہجرتاری ارینی۔ ہتیغین دیتی ہموتے ہجری کلینڈر رینو بویان۔ ہمو مسو بس اشمار ای نوغار گانی غیردی نوغہ پت بوئے وا ہمو مس ۲۹ یا ۳۰ بس بوئے۔ کلینڈر دنیا بو شینی، یہودیان، ہندوانان، افریقہ، ایشیاء وا امریکو خاص خاص ژاغین تنہا تنہا کلینڈر شینی۔ مگم جو ہروش کلینڈر شینی کی ذکر کوریک ضروری جاشومان کوریکو کی بیتان سوم چہترارو بس اشمارو کیہ نو کیہ تعلق غیچی گویان۔

بیتان موژی فارسی کلینڈر وا جوو چینی کلینڈر۔ فارسی کلینڈرو بنیاد برج حسابو سورہ لاکھی شیر۔ فردوسی تان شاہنامہ برجان آغازو ایرانو قدیم باچھا جمشیدو سوم منسوب کوری اسور مگم تحقیق کوراک پیہ لوو دونیان کی سفانساری نست چہور ہزار قبل از مسیح موجودہ عراقہ سمری قوم ہمو ایجاد کاردو بیرائے۔ قدیم نظریو مطابقہ رویان پیہ لوو سورہ یقین بیرائے کی زمین ای ژاغا ریپھی شیر وا یور ہورو نسین غیردوران۔ ہتیت یورو غیردیکو پونین آسمانی ای ہوائی پی ٹینگے ہتوغو جوہجو بوژی ہر بوژیرو حصو بچین ای نشان مقرر کاردو بیرانی۔ ہتیت ہمی نشانانتے حمل، ثور، جوزہ، سرطان، اسد، سمبلہ، میزان، اقرب، قوس، جدی، دیو وا حوت نام لاکھیرو بیرانی وا ہمی نام ہنون انوسہ پت شینی۔ سمیری قومان سار یونانی او چے چینی بیہ طریقو چھیچھیتانی۔ کیچہ کی پروشی لو دیتی ہاتام کی فارسی تقویم ہمو بنیادہ ساؤزئے شیر۔ فارسی سال ۲۱ مارچہ حمل توریکو انوس شروع بویان وا پیہ انوسوتے نوروز رے خوشانی کونیان۔ پیہ خالص شمسی کلینڈر ۲۱ مارچہ شروع بیٹی اوہتی سالو ۲۰ مارچہ پت ۳۶۵ بسہ یا ہر چہور سال اچہ ۳۶۶ بسہ ہمو سال پورہ بویان۔ ہمو جوہجو مسان نام ہمیت شینی: فرودین اویلو مس کی حمل توریکو شروع بویان، ہتے اچتو اردبہشت، اچی خورداد، تیر، مورداد، شہریوار، مہر، ابان، ازار، دیال، بہمن اوچے اسفند۔ موجودہ زمانا پیہ ایرانو، افغانستانو وا تاجکستانو قومی تقویم وا ہمی تروئے ملکاری علاوہ نیشی ملکین اسیرو پارسی اوچے اسماعیلی ہمو نوغ سالو اویلانو انوس نوروزو تانتے مراسکن کوری خوشانی کونیان۔ کیہ حدا پت کی چینی سالو تعلق شیر ہمو سالو جوہجو قمری مسان موژی بوژی شیر۔

یومونو یوروان توریکار اچی مسو اویلو نوغو پھار لاکي جوو نوغو انوس تان نوغ سالو آغازو کونيان وا بيه هر سال ۲۱ جنوریاری گانی ۱۹ فروریو موژی گویان۔

بیسوم جوسته بیت شمسی سالو ۲۴ حصا بوژی هر حصو بچین ۱۵ یا ۱۶ بس مقرر کوری اسونی۔ ہمی لوان دیکو مقصد بيه کی کھوارو بس اشمارو دی وخت وختان سورہ پروشی لُو بیرو تقویمان ساری یی گاناؤ اسونی۔ ہمو ای مثال پُھک پروشنی زمانا پت توری چھترار اوچے لٹکوبہ سال غیر ٹیک رے ای مراسکن اوشوئے وا بيه چينو سال غیر ٹیکو غون هر سالی فروری مسی باؤ اوتائے۔ معلوم بویان کی بيه رسم تان بيه مسی قدیم ایرانہ دی شیرائے۔ لُو ہش کارہ تاروران کی گرم چشمو ای پھتی علاقین بيه مراسکن ہنيسین دی شیر۔ قدیم ایرانیان اوچے بيه زمانو چينو رویان رسمان مثلہ سال غیر ٹیکو انوس ڈورو اندرینی وا نیشی صفائی کوراؤ اوتانی۔ گرامبیشانان وا اویژان ڈورین ایغوتے بمبارکی کوریکار گانی روایتی شاپیکان پاچے بیرووانتے بش انخٹیک دی اوشوئے۔ چھویو چھیترا التی انگار دیک بيه رسمو ای اہم حصہ اوشوئے۔ مہ تان ہدی گوئے کی چھویو مہ دیہار آف مستوجو وا ایہ چوو یجتو لوژیکو دنیا ای روشت بیٹی شیر۔ اچہ لش لش بیٹی بيه رسم ختم باؤ ہائے وا ہمو ژاغو نوروز گانیتائے۔ سال غیر ٹیکو رسمان حمل توریکو انوسو سوم مخصوص کورونو ہوئے۔ حملو گیکو بيه لُو دیک دی ضروری جاشومان کی کھوار روایتہ جو حمل وا جو یوروانان لُو بیٹی گیتی شیر۔ بوسونو حمل مارچ مسی وا شورو حمل ستمبر مسی گوئے۔ بيه قسمہ گریشپو یوروان جون مسی وا یومونو یوروان دسمبر مسی ہوئے۔ ہمیتان معلوم کوریکو بچین جو طریقہ استعمال باؤ شینی۔ اویلو کھوارو بس حساب جوو یور توریکو نشان۔ کیہ حدایت کی کھوارو بس حسابو تعلق شیر بيه نیویشیرو صورتہ موجو نکی یا متے معلوم نکی۔ ہمو زبانی حساب کوراک مخصوص روئے اسیتانی۔ مہ خیالہ اسپہ علاقا ہتیتان موژار ہنيسین کا زندہ نکی۔ جوو طریقہ یورو نشانو اوشوئے۔ ہسے زومو یا یو پست زمینہ یور یی نیساوا یا آف غیراوا انوسان برابر یو، کمیو یا زیادئیو اچی اوبتئیکو ژاغا نشان کوراؤ اوشونی وا ڈورو اندرینی سنچیرہ یا ٹھونہ ہے نشانو بچین میخ دیتی لاکاؤ اوتانی۔ موجودہ زمانا شمسی کلینڈرو مطابقہ بوسونو حمل ۲۱ مارچ، گریشپو یوروان ۲۱ جون، شورو حمل ۲۳ ستمبر وا یومونو یوروان ۲۲ دسمبرہ تاروران۔ کھوار حسابہ یوروان توریکار اچی چیلاہ شروع بویان۔ چیلاہ لفظ چہلار نیسی شیر ہمو معنی جویشیر یوروانار اچی جویشیر بس چیلاہ ہوئے۔ ہتیغار اچی اژدہ گوئے۔ اژدہ دی فارسی لُو ہژدہ نیسی شیر وا ہمو معنی ۱۸ شیر۔ اژدہ ۱۸ ہسار نیسی شیر وا اژدہی بو زیاد بیم دوئے، موسم اوشاک ہوئے تھے متال شیر کی لوٹ چیلاہ مہ کیانی اریر، اریر اژدہ مہمان مہ۔ روئے چیلاہ اوچے اژدہوتے لوٹ چیلاہ اوچے خیق چیلاہ دی رینی۔ لوٹ اوچے خیق چیلاہو گریشپو یوروانار اچی دی انگونی مگم چیلاہو لُو کی ہائے ہتیغار مراد عام طورہ یومونو چیلاہ تان ہوئے۔ ہمی چیلاہان تعلق اوتاکي اوچے پیچیو سوم شیر وا کاکي عبادتو بچین چیلہ بینیان ہتیتان تعلق بيه چیلاہو سوم نکی۔

ہنسن گوسی کھوارو روایتی کلینڈرو ویشکی۔ کھوار سالو چھور موسم وا ہر موسمو ترؤے گان مس بیٹی کل جوہجو مس شینی۔ بیہ خالص شمسی کلینڈرو ہمو تعلق موسمی مسان سوم شیر۔ ہمی مسان چھترارو مختلف ژاغبین مختلف نام شینی۔ انگریز افسر میجر جان ہٹف ۱۸۷۸ عیسویہ امان الملک میتارو زمانا چھترارا گیتی تحقیق کوریکار اچی اویلو مکالہ ہمی نامان تان کتاب "ہندوکشو قبائلہ" نیویشی اسور۔ ہسے ریران کی چھترارہ بیہ شمسی کلینڈرو ہمو مسان نام زراعتویا موسمان مناسبتہ لاکھونو بیٹی شیر۔ تھے ہمی تمام لوان پس منظرتے لوژی اوا کھوارو کلینڈرو بارا تان خیالاتان ہموش رے اظہار کوروم :

(الف)۔ کھوار مسان نام : عیسوی مسان نامان سوم برابر کوری کھوار مسان نامان نمبروار ہموش گانیسی۔

۱۔ جنوری: کھوارہ بیہ مسوتے پھیتینگ ریر۔ ہمو نامو سورہ سفان تفاق شیر بیہ یومونیو جوو مس وا نوغ سالو اویلو مس شیر۔

۲۔ فروری : بیہ مسو نام اڑیان شیر۔ کا ہموتے غور غور وا کا حوت دی رینی۔ بیہ مسی تیز گان نیسیکو روئے رینی کی حوتو گان وا بیہ یومونیو آخری مس شیر۔

۳۔ مارچ: بیہ مسوتے کھوارہ شاداغ ریر۔ چھترارو زیاد ژاغبین یومونو کارڈو بیم بوروئی داغہ داغی بوئے۔ کھوار روایتو مطابقہ بیہ مسی حمل تارور۔ بیہ بچین کا بیہ مسوتے حمل مس دی رینی۔ حملہ نوروزو لوو نست دیونو بیٹی شیر وا بیہ بوسونیو اویلانو مس۔

۴۔ اپریل: بیہ مسی یو چھترارو ژانگ علاقین وا اہی چھترارو تمام علاقین لٹکوبو شامل کوری ژوژیسپرو بوئے بتیغبین دیتی ہموتے ژوژیسپرو مس رینی وا کا بیہ مسوتے گندور دی رینی۔ ہڈلف ہموتے بوئے را اسور وا بیہ بوسونیو جوو مس شیر۔

۵۔ مئی: بیہ بوسونیو ترویو وا آخرانی مس شیر۔ ہمو نامو پیش بیرو کھوار کلینڈرہ بوئے نیویشی شیر۔ اسپہ بیہ مسوتے شیتودریک دی ریس۔ بیہ مسی کورووا وا اہی آنہ جم اوچھی یی گوئے، چھیر نیسیر وا نان گینی شیتو کوریک شروع کورونی۔ ہڈلف بیہ مسوتے روٹھوک دی را اسور۔

۶۔ جون: بیہ گریشپو اویلو مس وا ہمو نام یوروان شیر۔ کھیوبچین کی بیہ مسی یوروان تاروران۔ ۲۰۱۳ عیسویو کھوار کلینڈرہ ہمو نام یوغ نیویشی شیر وا ہڈلف ہموتے دی یوغ را اسور۔

۷۔ جولائی: پیہ گریشپو جوو مس شیر۔ گریشپو ترؤے مسان موژہ گیکیں دیتی ہموٹے موژ مس نام نیسی شیر۔ بڈلف دی ہموٹے موژ مس تان ریران۔ ای پھتی علاقا ہموٹے سیری لیہتی مس دی رینی۔

۸۔ اگست: پیہ مس گریشپو آخری مس شیر۔ پیہ بچے ہموٹے پویانسو مس نام لاکھونو بیٹی شیر وا بڈلف دی ہموٹے پویانسو مس را اسور۔ گریشپو موسمو مسان مناسبتو سورہ پیہ نام مناسب سارئیران۔ اسپہ کارہ شیرو ہمو ای خور نام گوم لیہتی دی شیر۔

۹۔ ستمبر: کھوارہ پیہ مسو کھول کریمی شیر۔ بڈلف دی ہموٹے کھول کریمی را اسور۔ پیہ مسو تعلق زراعتو سوم شیر۔ شاو توراک نوغ بی اوچے مشین چھترارو علاقا گیکار پروشٹی فصلان لیکو، بڑاٹھئیکو، دائے دیکو وا کھولان ساؤزئے چھوچھوئیکو کورمان کوریکوٹے ستمبر مس اوتاؤ اوشوئے وا ہے مسی کرامیکو کوروم باؤ اوشوئے۔ بتیغین دیتی پیہ مسو نام کھول کریمی ہوئے۔ موسمو لحاظہ پیہ شورو اویلو مس شیر۔

۱۰۔ اکتوبر: پیہ شورو جوو مس وا کھوارہ ہمو نام کیشمان مس شیر۔ پیہ مسی چھترارو تقریباً تمام علاقین شورو کیشمان کورونو ہونی۔ کیہ ژاغا پیہ مسو شروعہ، کورہ پیہ مسو موژہ وا کورہ آخرہ کیشمان کورونو ہونی۔

۱۱۔ نومبر: کھوارہ پیہ مس چھان چھوری شیر۔ پیہ شورو آخری مس وا کانان چھان پیہ مسی یو چھارونی وا روئے یومونیو اوشاک ہووٹے غیچ دونی۔

۱۲۔ دسمبر: پیہ سالو آخری وا یومونیو اویلو مس شیر۔ پیہ مسی یومونیو یروان تارور۔ کھوارہ پیہ مسوٹے ٹھونگ شال ریر۔ پیہ مسی چھوئے درونگار بیکیں (ٹھونگ شالو جوہجو پہارخہ) چھوئے را اسونی۔

(ب)۔ کھوارو مسان بس حساب:

ای پھتی رویان خیال پیہ کی کھوارو تان بس حساب موجود شیر۔ اگر ہش کی بیرائے تھے بے بارا دی تحقیقو ضرورت شیر۔ کوراکی اکابیرانانتے پیہ بس حساب معلوم بیرائے تھے ہتوغو ہتیتان سار گانی سائنسی بنیادہ ہتوغو جائزہ گانیکو صحیح کی بیرائے تھے کھوارو مناسبتہ ہتوغو اختیار کوریک بو مناسب ہوئے۔ ہرونیہ پت کھوارو پیش بیرو کلینڈرہ بس انوسان حسابو عیسویو کلینڈرو سوم برابر کوراؤ انگیک تان صحیح شیر۔

(ج)۔ کھوارو سنہ:

پیش بیرو کھوار کلینڈرہ عیسوی سالو گانی شیر۔ اگر کھوار زبانو وجودہ گیکو سن اسپتے معلوم بیروا تھے ہتے سنو اختیار کوریک مناسب بیسیر مگم ہتے زمانا سال سن معلوم نکی۔ اگر اسپتے ہمو آریہ قومو چھترارا گیکو سوم منسوب کی اریتام تھے ڈاکٹر احمد حسن دانی صاحبو تحقیقو مطابقہ آریہ قوم تروئے ہزار قبل از مسیحار گانی ۱۵ شور قبل از مسیحو بیہ ژاغو ویشکی گیرو بیرائے۔ بحرحال بیہ سورہ مختلف ماہرین تان تحقیقو جاری لاکھی اسونی۔ بیہ بارا کیہ مستند معلومات پرورشہ نو گیکہ پت کھوار کلینڈرہ عیسوی سنو اختیار کوریک تان صحیح شیر۔

آخرہ ماردر ٹانگ انسٹی ٹیوٹ فار ایجوکیشن اینڈ ریسرچ (مئیر) بارا جو اپک لو بیہ قسمہ دوم کی ہے ادارو انتظامو کوراک بو جام آغاز کوری اسونی۔ بیت کھوار کلینڈرو سورہ کافی کوروم کوری اسونی وا ہے سورہ مزید تحقیق جاری دی شیر۔ ہتیغار علاوہ بیت کھوار رسالہ "کھور نامہ" چھاپ کوریک شروع کوری اسونی۔ ہے سلسلو ترویو شمارہ منظر عامہ گیتی شیر۔ کھوار نثری ادبو ترقیو بچین بیہ رسالو بے حد ضرورت اوشوئے وا بیت بیہ ضرورتو پورہ کوریکو بچین ڈانگ ارادہ کوری اسونی۔ خدائے بیتانتے مزید ہمت دیار وا کامیاب کورار۔ (آمین)